

AKTERI MOBINGA U VOJNOJ SREDINI

Radimir Čolaković¹, Jelena Čolaković Lončar²

¹Univerzitet Istočno Sarajevo, Filozofski fakultet, Alekse Šantića 1, Pale, Bosna i Hercegovina, rimodar55@eunet.rs

²Sveučilište Hercegovina, Blajburških žrtava 100, Mostar, Bosna i Hercegovina

STRUČNI RAD

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDK 355/359:342.726-058.64-057.16

DOI 10.7251/STED1901085C

Rad primljen: 22.03.2019.

Rad prihvaćen: 05.04.2019.

Rad publikovan: 13.05.2019.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Korespondencija:

Radimir Čolaković, Univerzitet Istočno Sarajevo, Filozofski fakultet, Alekse Šantića 1, 71420 Pale, BiH.

E-mail: rimodar55@eunet.rs

Copyright © 2019 Radimir Čolaković et al; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 License.

SAŽETAK

U radu opisujemo, prvi put na ovim prostorima, psihološke profile aktera mobinga u vojnoj sredini. Akteri mobinga u vojnoj sredini su nešto specifičniji profili ličnosti nego u civilnom sektoru. Do sada se uglavnom govorilo o moberu i žrtvi mobinga. Mober je psihopatske strukture ličnosti i najčešće je na komandnom formacijskom mjestu, ali to nije pravilo. Žrtva mobinga je najčešće na nižem formacijskom mjestu u vojnoj hijerarhiji i uglavnom su to potčinjeni članovi kolektiva.

Žrtve su u najvećem broju slučajeva, među najsposobnijim, najstručniji u okviru formacijskog mjesta i svog VES-a¹. Motivisani su za vojni poziv i imaju visok motiv za postignućem. Vole svoj posao i reaguju na stimulativne mjere. To su starješine koje izazivaju zavist kolega, pošteni, koji se strogo drže vojnih propisa. U svom radnom vijeku su, zbog svojih rezultata, više puta nagrađivani i pohvaljivani. Na povjerenim poslovima i radnim zadacima, ispoljavaju pedantnost u radu, poštuju rokove izvršenja zadataka, striktno se drže vojnih propisa, inovacija u radu i samoinicijativnosti. Posebno je interesantan još jedan profil, koji spada u aktere mobinga, a koji do sada nije spominjan u teoriji i praksi: to su imitatori mobera. Oni predstavljaju „sigurnosni kordon“ mobera, grupu za podršku. Uglavnom su to, psihološki gledano, jednostavne strukture ličnosti. Kada uđu u „posao imitatora“, tada često svoja zapažanja prevode na jezik sopstvenog interesa. Njima se dozvoljavaju povremena odstupanja u vojničkom ponašanju. Među imitatorima mobera ima starješina, koji su u prošlosti imali vojničkih „grijeva“, tako da ih mober zaista „drži u šaci“. Rad je koristan za vojne psihologe, a naročito starješine na komandnim pozicijama, koji na osnovu iznijetih činjenica, mogu lako da prepoznaju aktere mobinga u vojnom kolektivu i da na osnovu tih saznanja preduzmu adekvatne mjere prevencije.

Ključne riječi: vojni mobing, žrtva mobinga, mober, imitatori mobera.

¹VES-vojno evidenciona specijalnost, govori o poslu za koji su starješina ili vojnik osposobljeni.

UVOD

Zbog specifičnosti i uloge vojske u svakoj državi, mobing u vojsci je donedavno bio zabranjena i tabu tema. Nastupi vojnih zvaničnika u javnosti o životu i radu vojnih kolektiva su često bili frizirani i filtrirani jer se svaki nastup u javnosti, smatrao samo kao prilika da se vojsci podigne rejting u društvu i da se njen imidž predstavi u što ljepšem svjetlu (Bojović, 1999). Svaki drugačiji, objektivniji nastup o stanju morala, discipline i međuljudskih odnosa u vojnom kolektivu se smatrao „udarom“ na vojsku, bez obzira koliko nastup bio objektivan, kritičan, dobronamjieran i pragmatičan. U poslednjih nekoliko godina zahvaljujući savremenim informatičkim tehnologijama, prije svega, podaci pokazuju da nema vojske na svijetu koja je imuna na mobing, čak je mobing u ekspanziji. Na osnovu ličnog iskustva, na poslovima vojnog psihologa, došli smo do saznanja da vojni kolektiv nije borbena mašina sastavljena od robota kojima se komanduje klikom miša, nego od svjesnih bića koja percipiraju, osjećaju, misle, pamte, mijenjaju se, djeluju po svojoj volji i volji drugoga, ali samo pod određenim uslovima i pretpostavkama. Prvi i osnovni uslov je povjerenje u svog vođu. Ako starješina ne stekne povjerenje kod pojedinca, uzalud mu rang i položaj, on ne može vladati kolektivom, a ni sobom u tom kolektivu (Andre, 1993). Ko su akteri mobinga u vojnom kolektivu? Krenimo redom.

PROFIL MOBERA

Mober je pojam koji označava (najčešće) starješinu koji psihički zlostavlja svoju žrtvu. To su manje sposobne, ali moćne osobe s obzirom na sistematizaciju radnog mjesta, odnosno na rang u vojnoj hijerarhiji. Nemaju kapaciteta za ljubav, empatiju, radost, igru, kreativnost, moralnost, davanje, dijeljenje, žrtvovanje za druge članove vojnog kolektiva. Mober je ličnost psihopatske konstitucije. Psihopata može da ima visok koeficijent inteligencije (Blair et al., 2009). On mu omogućava da

nabaci na lice i ponašanje masku simpatičnosti, šarma, opreznosti, impresivnosti, dobroćudnosti, srdačnosti, trezvenosti, zavodljivosti, milozvučnosti. Jedan broj psihopata otvoreno ispoljava agresivnost, a najveći je broj onih koji se svrstavaju u kategoriju „latentno agresivnih ličnosti“ (Čolaković, 2011).

U svakodnevnom govoru se za takvu osobu kaže da je „vuk u jagnjećoj koži“. Zbog odsustva savjesti, osnovni motiv mobera je, u svim situacijama kroz koje prolazi, vojni kolektiv, izvlačenje koristi za sebe u cilju zadovoljenja svojih patoloških nagona. Mober se krije iza snage činova, komandne pozicije, a ponekad je, u ličnim vezama sa nekim u vojnom vrhu vojske i tako zloupotrebljava položaj (Čolaković, 2009). Često se u svakodnevnom životu i radu kolektiva, kada naiđe na teškoće, oslanja na veze u svojim VES-ovima u vojnom vrhu. Ovakve ličnosti su inače opisane u priručniku DSM IV (Dijagnostički kriterijumi mentalnih poremećaja IV, 1996). Za psihopate se kaže da su daltonisti za ljudska osjećanja i društvene moralne vrijednosti. Mober je karakterističan po egocentričnosti i po upadljivoj narcisoidnosti koju manifestuje na taj način, što vjeruje da je poseban, talentovan za vojni poziv i što se u skladu sa tim vjerovanjem ponaša. U kontaktu sa potčinjenima ispoljava pretjeran osjećaj samovažnosti. Svaki svoj postupak pokriva obrazloženjem da na svojim plećima nosi veliki teret i da bez njega kolektiv ne bi mogao da funkcioniše. Na sve moguće načine se angažuje da bi realizovao svoje lične psihopatske namjere i ciljeve i u tome nalazi zadovoljstvo. Istina o njegovoj vrijednosti je često drugačija i može se pored ostalog svesti na „famozna 3N“, a to su: nesavjesnost, neznanje i nestručnost u radu sa ljudima. Mober očekuje da bude poštovan u vojnom kolektivu kao izuzetan, a ustvari je bez adekvatnih postignuća. On ima stalnu potrebu za divljenjem i želi da je stalno u centru pažnje vojnog kolektiva. Ispoljava veliku želju za vlašću (kratomanska paranoja). Nedostruktuiran vojni kolektiv je

idealnan prostor za plasiranje i realizaciju ove devijantne želje i potrebe. Prema saradnicima je selekciono ljubazan, a naročito prema budućoj žrtvi. Inače, kada osjeti i procijeni da su mu ličnost i pozicija ugroženi, pribjegava mehanizmima odbrane tipa projekcije i racionalizacije. Često konfabulira. U komunikaciji sa nadređenima mober koristi bogat arsenal suptilnih strategija, kako bi pridobio njihovu pažnju i povjerenje. Kako bi lakše realizovao svoje morbidne potrebe, namjere i ciljeve, mober se u kontaktu sa svojim pretpostavljenim starješinama koristi pretjeranom i površnom ljubaznošću, izvještačenim i napadnim gostoprinstvom, srdačnošću i razumijevanjem u svakom pogledu, vojničkom ugladenošću, slatkorječivošću, snishodljivošću, podilaženjem i demagogijom (Čolaković, 2010). Na ovaj način, on pokušava da pridobije kod njih poene i podršku. Mober vješto glumi odanost komandantu, vjeru u kolektiv, ali je u srži dvoičan, sumnjičav, podmukao, destruktivan i osvetoljubiv. Naročito je izražena tendencija optuživanja nekog od članova kolektiva za maliciozne namjere. Zbog podizanja rejtinga kod pretpostavljenih, sklon je i vješt u friziranju stanja u jedinici. Tu je „pravi“ majstor. Neke svoje postupke i namjere realizuje u formi usmenih naređenja koja ne ostavljaju tragove, čime vješto izbjegava odgovornost za svoje postupke. Igre koje igraju moberi uvijek imaju za cilj da se žrtva okriivi za propust. Pri kontrolama morala i međuljudskih odnosa, od strane više komande, mober vrši selekciju ljudstva za ove razgovore i ankete. Bira one, koji su pod njegovom kontrolom i uticajem, uglavnom imitatore mobera. Ostale sklanja na slobodne dane, vanredne forme obuke, dežurstva u druge smjene, na ljekarske preglede i slično, jer zna da oni neće frizirati stanje i da će pred kontrolorima biti iskreni, a to znači da će iznijeti činjenice koje će ga kompromitovati. Vojnim psiholozima i iskusnim starješinama koji su u inspekcijskoj kontroli ove „metode“ mobera su poznate iz

prakse. Zlostavljač, pošto se osjeća u sebi podređeno i nemoćno, na ovaj način skriva svoju nesposobnost za rad sa ljudima i svoj nerad uopšte. Neki od mobera su na uže stručnom planu sposobni, što ponekad, kod viših, njima pretpostavljenih, stvara zabludu da se radi o kompletnim starješinama. Međutim, u kombinaciji sa negativnim osobinama ličnosti stručnost rezultira, kad tad, pedagoškim i vojnim bleferizmom. Mober u vojnoj hijerarhiji može biti i na nižem komandnom položaju, na primjer, na mjestu zamjenika komandanta, ali zbog svoje kameleonske prirode, psihopatske konstitucije i vojničke umješnosti, može da indukuje pojedine članove kolektiva svojim idejama i blefovima o stručnosti i da njima manipulira kad god procijeni da treba on da dođe do izražaja i važnosti. Kada se, pritisnut dokazima, obraća lično žrtvi, mober se služi zamjenom teza i projekcijom krivice: „Sve sam ti zaboravio, pusti sad to, nije važno. Svoje patološke namjere moberi ponekad prikrivaju pretjeranom vojnom urednošću i organizovanošću, koje se graniče sa pedanterijom i skrupuloznošću. To se vidi u preokupiranosti detaljima, pravilima, listama dežurstava, rasporedima, uopšte formalizmom, a krupne stvari koje se tiču ljudskih teškoća starješina se zamagljuju. U službenoj komunikaciji sa svojim potčinjenima, naročito u osjetljivim situacijama, mober je verbalno nasilan. Emocionalni kontekst je obojen lošom kontrolom, povišenim tonom i agresivnošću. On ljutito prijeti vojničkim kaznama, prekomandama „po potrebi službe“,² vezama u drugim vojnim strukturama, najčešće u vojnoj policiji, ali se isto tako dešava, da začas ustukne pri energičnom insistiranju potčinjenog na pravnom razrješavanju problema u van armijskoj sredini, uz pomoć advokata. U svakodnevnim kontaktima sa potčinjenima o njihovim uobičajenim

²Premještaj vojnog lica kao vid kazne koji se „pokriva“ konstrukcijom „po potrebi službe“ za razliku od realnog premeštaja po potrebi službe.

životnim teškoćama, mober ne ispoljava empatiju, sažaljenje, razumijevanje, kritičnost, humanizam, solidarnost, što bi bilo neophodno u radu sa ljudima. Naprotiv, ova intimna saznanja o potčinjenima u prigodnim momentima koristi i interpretira u formi raznih nijansi maltretirajućih aktivnosti. On nema uvida u samog sebe, nema osjećanja griže savjesti i stida. U javnoj komunikaciji sa žrtvom napadan je i arogantan, a prema ostalim pripadnicima vojnog kolektiva, u zavisnosti od izgrađenog odnosa, pretjerano je ljubazan, učtiv, hladan i proračunat. Moberu se lako pridružuju slabiji, iz statusa potčinjenih, koji se plaše da ne postanu i sami žrtve. Oni vide neku dobit u svemu, identifikuju se sa moberom, tj., prelaze na njegovu stranu. Oni, poput čopora vukova, vrebaju i okružuju žrtvu. To su imitatori mobera.

PROFIL IMITATORA MOBERA

Glavni akteri mobinga su mober i žrtva, ali zbog specifičnosti vojne sredine oni su rijetko sami. Njihovom "mentalnom dvoboju" prisustvuju neki članovi vojnog kolektiva. Da bi mober bio uspješan u svojim zlim namjerama, on mobilize određene ljude oko sebe. Oni predstavljaju „sigurnosni kordon“ mobera, grupu za podršku. Uglavnom su to, psihološki gledano, jednostavne strukture ličnosti. U vojnoj sredini mober ne može opstati ako nema grupe za „psihološku logistiku“. Mobing može dobiti takvu formu da se od grupe za podršku ne vidi ličnost mobera, jer se on prosto utopi u ovu grupu i tako još lakše vuče konce. Imitatori mobera podržavaju „mober-predstavu“ i sami vrebaju svaku priliku da zlostavljaju žrtvu da bi u tome našli duhovnu hranu za sebe, da bi relaksirali i amortizovali svoju napetost, strahove od potencijalne ugroženosti i napada mobera. Isti šire u kolektivu sumnje. Na primjer: „Pazite se njega, on je dobar sa bezbednjacima i vojnim policajcima“. Sugerise joj se da ćuti i radi, da ne kritikuje rad komandanta, da ne priča sa pojedinim

članovima kolektiva, jer će oni preneti sve komandantu. Regrutovanjem imitatora mober vrši „psihopatizaciju“ vojnog kolektiva i na neki način se sklapa savez imitatora sa moberom. Obe strane se ispomažu. Na taj način, mober dobija na uvjerljivosti u svojim nastojanjima da dokaže da je žrtva problem vojne jedinice. Bitno je da su po svojoj psihološkoj strukturi pogodne za manipulaciju i za pridobijanje. Najčešće su to osobe koje svjesno ili nesvjesno prihvataju moberske uloge. Psihološki profil imitatora je karakterističan. Najčešće su to starije osobe nižeg hijerarhijskog statusa, u rangu podoficira, autoritarne strukture, socijalno nezrele ličnosti, skromnih vojničkih znanja i sposobnosti, radoznali cinici i poltroni. Nađu se među imitatorima mobera i starije osobe sa visokim činovima pukovnika i generala, ali je njihov broj znatno manji iz razumljivih i logičnih razloga. Imitatori su osobe koje imaju potrebu za vezivanjem za autoritet, jer tako na najbolji način kompenzuju svoje nedostatke i strahove. Mober u njihovom životu igra ulogu strogog oca prema kome, kao i prema strogom roditelju, formiraju strahopoštovanje. Trude se da se predstave kao sveznalice i „pravi“ profesionalci, ali i „sluge pokorne“, jer se nalaze u blizini višeg po činu. Niže su motiva za postignućem i na radnom mjestu se angažuju u onolikoj mjeri, koliko je to dovoljno da „prođu“ kod pretpostavljenih. Na svakodnevnim zadacima ne drže do vojničkog izgleda, vojnički su neutegniti. Zbog prirode aktivnosti i strahovanja da ne budu otkriveni ispoljavaju anksioznost koju smanjuju upotrebom alkohola, kako na radnom mjestu, tako i van radne sredine. Kada im popusti opreznost i ovladaju terenom i „poslom“, često se odaju hvalisanjem da su u dobrim vezama sa komandnim vrhom. Imitatori su emocionalno nestabilni i daju se lako isprovocirati. Često dolaze do izražaja kada mober maltretira žrtvu. Tada se uočavaju brojne spoljne manifestacije odanosti i poltronstva moberu. Aktiviraju se na svaki mig mobera, naročito kada su u

stroju, odakle budno prate izlaganje mobera. U stroju se odaju specifičnim facijalnim izrazima, nebuloznim razvlačenjem lica, usta, treptajima očiju. Na sebe skreću pažnju često udešenim gromoglasnim i neartikulisanim kikutom i komentarisanjem. Kada su u kontaktu sa moberom, u zavisnosti od situacije, znaju da budu snishodljivi, poslušni, pogrbljeni, pretvoreni u uho, nudeći finoću u raznim vidovima, kao i svoje usluge. Svoju poslušnost moberu vide kao svoju dužnost. Kada su sami sa moberom, opuštenije se ponašaju. Tada mobera oslovljavaju, često nevojničkim vokabularom: „šefe“, „majstore“, „brate“, i sl. (Čolaković, 2011). Ohrabreni njegovom podrškom i tolerancijom, nevojnički se ponašaju prema ostalim članovima jedinice. Dešava se, kada su u društvu mobera, da se toliko opuste da se čak ne obaziru ni na prisustvo starješine višeg čina. U komunikaciji sa članovima vojnog kolektiva puna su im usta hvalospjeva na račun komandanta. Gdje god vide prostor, priliku i mogućnost, imitatori mu „kade“ i koriste svoje interpretacije i epitete kao što su: „Super je!“; „Komandant je pravi laf!“; „Nema se šta njemu prigovoriti!“; „Rođen je za komandanta!“; „Niko od nas, u bataljonu, mu nije ni do kolena!“; „Najveći je stručnjak koga sam ikada upoznao!“; „Ni gendža (general u vojničkom žargonu) mu ništa ne može!“; „Sve on njih ima u džepu!“; „Jak je kao crna zemlja!“; „Poginuo bih za njega!“; „Bolje da ratu pogine 10 poručnika, nego jedan ovakav starješina!“. U svojim hvalospjevima, čak idu toliko daleko da ga stavljaju na pijedestal Boga, pa kažu: „Bog je, ima rješenje za sve!“.

Imitatori mobera su preplavljeni mehanizmima odbrane, koji se ispoljavaju u poniznim gestovima i dodvoravanjima, koje svakog časa prilagođavaju promjenama raspoloženja na licu mobera. Ako se mober namršti, tada imitatori svoj facijalni izraz prilagođavaju situaciji. Na lice navlače masku ozbiljnosti, svi mišići lica su u stanju napetosti ili gotovosti. Pogled im je prikovan za žrtvu. Na smijeh pretpostavljenog, koji je obično

sarkastičan i ironičan, imitatori odgovaraju bez razmišljanja gromkim smehom. U kontaktu sa svojim kolegama su nadmeni, ulažu napor da ostave utisak ozbiljnosti i važnosti, mada se da lako „pročitati“ da nisu u stanju da stabilizuju ozbiljnost i lako se razotkriva njihova veštačka udešenost. Ako imitator dođe u direktan kontakt sa starješinom iz više komande, bez prisustva mobera, tada se preznojava, sav je u strahu, lomi ruke, štreca se na svaki namrgođeni gest starješine, povišenje tona, i sl. Sve su to simptomi unutrašnjeg nemira, napetosti, teskobe, stresnog stanja, pa donekle i griže savesti, jer su u osnovi nedostruktuirane ličnosti, sa znatno manjim udjelom psihopatije nego što je to slučaj kod mobera. U protivnom, ne bi se, tek tako olako, nekritički hvatali za skute i sledili „strogog oca“-mobera. Za razliku od nedostruktuiranih imitatora, psihopatski struktuirani imitatori mobera, sa moberom dođu u sukob kad – tad. Tu se veza prekida, po pravilu zauvijek. Njihova psihopatska struktura ne podnosi da im neko na duže vrijeme bude iznad glave. Samo ih privremeni zajednički interesi ujedinjuju i približuju, ali čim jedna strana zadovolji svoje egoističke potrebe, savez se prekida. Kao saradnici glavnog mobera, imitatori strogo rade po njegovim očekivanjima i instrukcijama. Uključuju senzorijski i budno prate intrigantna dešavanja u vojnom kolektivu, sitne propuste u radu ostalih starješina i blagovremeno izveštavaju mobera o svojim zapažanjima. Kada uđu u „posao“, tada često svoja zapažanja prevode na jezik sopstvenog interesa. Njima se dozvoljavaju povremena odstupanja u vojničkom ponašanju. Među imitatorima mobera ima starješina, koji su u prošlosti imali vojničkih „grijevova“, tako da ih mober zaista „drži u šaci“. Ponekad se, zbog pretjeranog uživanja u dodijeljenom ulogu, otrgnu kontroli glavnog mobera i tada, samoinicijativno, preduzimaju neke korake u prikupljanju informacija, procjenama drugih, pa čak pokušavaju da riješe neki problem koji je u domenu drugih vojnih struktura,

kao što je VBA (Vojno bezbjednosna agencija), vojna policija i sl. Ukoliko mober procijeni da ga ponašanje imitatora može dovesti u nezgodnu situaciju, tada, primenjujući mobing - metod, elegantno odbacuje imitatora, kao da se nikada nisu ni poznavali. Pojedini imitatori mobera „rade“ u tajnosti. Zbog intenzivnog i dugotrajnog emocionalnog opterećenja, pojedini članovi vojnog kolektiva ponekad pribjegavaju humoristički intoniranim postupcima i akcijama, koje imaju za cilj da otkriju imitatora ili da mu naude na neki način. Ako neke njihove aktivnosti prevrše mjeru, tada se obično samo savjetuju. Skreće im se diskretno pažnja na propuste, a i inače se, za razliku od ostalih starješina, njihovo nevojničko ponašanje blaže sankcioniše. Uz ove „dodatne radne zadatke“ i poziciju, počinju vremenom da se ponašaju kao da su superiorniji od ostalih. U vojnom kolektivu se vojničkim žargonom nazivaju: „cinkaroši“, „tasteri“, „dodavači“, „flasteri“, „doušnici“ i „sufleri“ komandanta. Zbog njihove blizine moberu, neki ih iz strahopoštovanja „simpatišu“, tapšu ih po ramenu, ali ih drže na distanci jer znaju njihov vijek trajanja. Imitatori su aktuelni dok su pod okriljem mobera. Ako se nalaze u višem činu, njihovo ponašanje je diskretno, nenametljivo, ali za njih bi se mogla primijeniti odomaćena krilatica o motivima i željama svakog menadžera, doduše u nešto terminološki modificiranoj vojničkoj formi, o tome da svaki starješina, imitator mobera - poltron, čuva u ormaru svilenu komandantsku uniformu.

PROFIL ŽRTVE MOBINGA

Postoji niz predrasuda o psihološkom profilu žrtava. Misli se da se iz iskustva se može izvesti zaključak da svako može postati žrtva mobinga. To je samo djelimično tačno. Većina žrtava ima specifičan psihološki profil. Uz žrtve se vezuje niz predrasuda. Jedna od predrasuda je da su žrtve nesposobne starješine, šepRTLje, introvertne osobe, sa „teškim karakterom“,

svadljivci, zanovijetala, slabići, nezadovoljnici. Međutim, u najvećem broju slučajeva žrtve su među najposobnijim, najstručnijim u okviru svog formacijskog mjesta VES-a. Motivisani su za vojni poziv i imaju visok motiv za postignućem. Vole svoj posao. Reaguju na stimulativne mjere. Ponekad, zbog svog revnosnog odnosa prema radu, strogog pridržavanja propisa, izazivaju negodovanje kolega. U svom radnom vijeku su, zbog svojih rezultata, više puta nagrađivani i pohvaljivani. Na povjerenim poslovima i radnim zadacima ispoljavaju pedantnost, poštuju rokove izvršenja zadataka, striktno se drže vojnih propisa. Samoinicijativni su i samostalni u poslu. U komandnom vrhu nemaju „zaleđinu“. Često ukazuju ili prijavljuju nepravilnosti u radu. Ne žele da učestvuju ni u kakvim prevarama. Karakteriše ih visoka motivacija za rad, savjesnost, odgovornost, osjetljivost na priznanja i na kritiku. Imaju visoko razvijeno osjećanje za socijalnu pravdu. Skloni su da se priklone iracionalnom uvjerenju da je pravda uvijek dostižna. Obično su to starješine visokih moralnih standarda, sa visoko razvijenom autonomijom morala, koju karakteriše uvažavanje i pridržavanje društvenih i vojničkih normi. U pravom smislu su „poštenjačine“. Imaju obzira u svom ponašanju i odnosu prema svojim kolegama na poslu. Spremni su za pomoć kolegama, kako iz svoje jedinice, tako i drugima. Njihovi postupci su motivisani krilaticom: „Pa to mi je profesionalna, ali i ljudska dužnost!“. Cjelokupan život i rad u vojnom kolektivu baziraju na osnovama razvijene, zrele moralnosti, očuvanju i afirmaciji ugleda pripadnika vojske. Kada su izloženi maltretiranju, ne reaguju napadom i aktivnom odbranom, nego ulaze u moralnu dilemu, jesu li dobro obavili posao ili su načinili grešku. Nisu dovoljno asertivni u socijalnim interakcijama. Uglavnom su pedantni, precizni u radu i opterećeni da ne načine grešku u poslu. U vojnom kolektivu predlažu inovacije u radu. Ovakvim svojim ponašanjem iritiraju mobera, dodaju „ulje na

vatru“. Čak i kada su svjesni da su u ulozi oštećenog i žrtve, u stalnom su iščekivanju da će pravda kad-tad doći. Tu griješe. To ih sputava da djeluju aktivno i energično u svojoj odbrani. U kontaktu sa pretpostavljenim ulažu mentalni napor da se predstave u što boljem izdanju. Najčešće su, ali nije pravilo, žrtve mobinga starješine na nižem hijerarhijskom nivou, mlađi kadar, oni koji su došli iz druge jedinice, starješine na raspolaganju, ili oni koji su tek stupili u vojnu službu, ili pripadaju kategoriji onih koji su pred penzijom. Kada mober opisuje žrtvu, najčešće navodi sljedeće karakteristike: ne može da se prilagodi, da se pravi pametan, pametnjaković, on misli da sve zna, pravi se važan, prepotentan je, uobražen je, čudak, naduven je, preozbiljan je, osjetljiv je, malo je uvrnut, zalutao je u uniformu, ko ga posla u vojnu školu, neprilagođen je, bandoglav, svojeglav, tvrdoglav, na svoju ruku (Čolaković, 2011).

ZAKLJUČAK

Iz prethodnih poglavlja se da zaključiti da je mobing u vojnoj sredini po mnogo čemu specifičan i kompleksan problem, koji se mora tretirati sa multidisciplinarnog aspekta. Prvi korak u tretiranju mobinga je identifikovanje aktera psihičkog maltretiranja pripadnika vojnih kolektiva. Da bi se identifikovali akteri vojnog mobinga neophodno je poznavati i prepoznati karakteristike mobera, imitatora i žrtve mobinga. Ukoliko se blagovremeno

razotkriju kreatori mobinga, preventivni rad kroz sva tri nivoa prevencije zaštitice mentalno zdravlje pripadnika vojne jedinice, a time će doprinijeti povišenju b/g (borbene gotovosti) i borbenog morala kod svakog vojnika. Uloga vojnog psihologa i starješine vojne jedinice u ovom procesu je ključna.

LITERATURA

- Andre G. (1993). Vještina komandovanja, Beograd, Vojnoizdavački i novinski centar.
- Blair J., Blair K. & Mitchell D. (2009). Psihopat, Naklada Slap Jastrebarsko.
- Čolaković R. (2009). Psihosocijalni aspekti mobinga u vojnoj sredini, Zbornik radova Filozofskog fakulteta, Istočno Sarajevo, (Međunarodni skup Interdisciplinarnost u nauci).
- Čolaković R. (2010). Teškoće u psihodijagnostici mobinga, Zbornik radova Filozofskog fakulteta, Univerziteta Istočno Sarajevo, Filozofski fakultet, Pale.
- Čolaković R. (2011). Mobing u vojsci-psihičko maltretiranje starješina Filozofski fakultet, Pale.
- Bojović M. (1999). Vojska pred očima javnosti, Novinsko-informativni centar Vojska, Beograd.
- Dijagnostički kriterijumi mentalnih poremećaja IV (1996). Jastrebarsko, Naklada Slaš.

MOBBING ACTORS IN THE MILITARY ENVIRONMENT

Radimir Čolaković¹, Jelena Čolaković Lončar²

¹University of East Sarajevo, Faculty of Philosophy, Alekse Šantića 1, Pale, Bosnia and Herzegovina, rimodar55@eunet.rs

²Herzegovina University, Blajburških žrtava 100, Mostar, Bosnia and Herzegovina

PROFESSIONAL PAPER

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDC 355/359:342.726-058.64-057.16

DOI 10.7251/STED1901085C

Paper received: 22.03.2019.

Paper accepted: 05.04.2019.

Published: 13.05.2019.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Corresponding Author:

Radimir Čolaković, University of East Sarajevo, Faculty of Philosophy, Alekse Šantića 1, 71420 Pale, Bosnia and Herzegovina.

E-mail: rimodar55@eunet.rs

SUMMARY

In the work the author described, for the first time in this region, the psychological profiles of mobbing actors in the military environment. Mobbing actors in the military environment have more specific personality profiles than mobbing actors in the civil sector. So far, there has been mostly talk about mobber and mobbing victims. Mobber has a psychopathic personality structure and is most often at command position, but this is not a rule. The mobbing victim is most often at a lower formational position in the military hierarchy and is, also, mostly subordinate member of the collective. Mobbing victims are in most cases, amongst the most capable, the most professional people within their formational position and their military evidentiary service. In the

same manner, they are motivated for a military call and have a high motivation for achievement. They love their business. They react to stimulating measures. These are the seniors who cause envy of colleagues. Also, they are honest and strictly adhered to military regulations. In their working lives, they have been rewarded and praised many times because of their great results. In the same context, they demonstrate pedantry in work on entrusted tasks and work tasks, respect the deadlines for the execution of tasks, strictly adhere to military regulations, innovation in work and self-initiative. Also, the author described and discovered another profile that belongs to mobbing actors, but which has not been mentioned in theory and practice so far. These are imitators of mobbers. They represent a "security cordon" of mobber, the support group. Mostly they are, from the psychological aspect, simple personality structures. When they enter in the "work of the imitators," they often translate their observations into the language of their own interests. For them, it is permitted periodic deviations in military behavior. Among the imitators of the mobber there are seniors, who in the past had military "sins," so that mobber really "keeps them in the hand". The work is useful for military psychologists, especially for seniors on command positions, who, on the basis of the facts presented, can easily identify the mobbing actors in the military collective and, on the basis of these findings, take adequate measures of prevention.

Key words: military mobbing, mobbing victim, mobber, mobbing imitators.